

Римське міністерське Комюніке
Комюніке Конференції міністрів, які відповідають за вищу освіту
Рим, 19 листопада 2020 року
(неофіційний переклад)

Ми, Міністри, відповідальні за вищу освіту, зустрічаючись он-лайн у Римі 19 листопада 2020 року, відзначаємо досягнення за 21 рік з часу підписання Болонської Декларації. Ми підтверджуємо наше зобов'язання розвивати більш інклюзивний, інноваційний, взаємопов'язаний та стійкий Європейський простір вищої освіти (ЄПВО).

Ми дякуємо Італії за ключову роль у підготовці та проведенні нашої конференції, взявши до уваги виклики пандемії COVID-19.

ЄПВО – це унікальна співпраця, побудована на довірі, де органи державної влади та інші зацікавлені сторони (стейкхолдери) працюють разом над визначенням і досягненням спільних цілей вищої освіти. Завдяки різноманітності наших культур, мов і середовищ, а також нашого спільного зобов'язання щодо якості, прозорості й мобільності, наші системи вищої освіти пропонують неперевершені можливості для навчання, викладання, досліджень та інновацій.

Перед нашими суспільствами стоять безпрецедентні виклики, пов'язані з поширенням COVID-19 і його наслідками у світовому масштабі. Пандемія показала, наскільки ми взаємозалежні і якими вразливими можемо бути. Вона довела, що ми всі є частиною світового співтовариства, де імперативом є людська солідарність. Ми щиро вдячні й визнаємо зусилля спільноти вищої освіти у протидії цим викликам і підтверджуємо нашу рішучість щодо забезпечення якості інклюзивної вищої освіти при реалізації повного спектру завдань у період кризи.

Ми переконані, що заклади вищої освіти мають надавати допомогу нашим суспільствам у відповідь на численні загрози глобальному миру, демократичним цінностям, свободі інформації, здоров'ю і добробуту, на рівні з тими, що спричинені пандемією. Ми будемо продовжувати і розвивати наші інвестиції в освіту, забезпечувати університети належними ресурсами для трансформації й поширення рішень у відповідь на сучасні кризи, післякризовий розвиток, і звичайно, на загальні трансформації у зелені, сталі і стійкі економіки і суспільства.

Ми прагнемо подолати соціальну нерівність, що й досі обмежує досягнення повною мірою інклюзивного ЄПВО. Цифровізація

(діджиталізація) дозволила нашим системам надалі функціонувати під час надзвичайної ситуації глобального рівня, хоча посилене використання цифрових засобів і виявило низку проблем. Вища освіта, з її досвідом транснаціональної і міжнародної співпраці та досліджень, повинна відігравати провідну роль у знаходженні рішень щодо подолання таких обмежень.

Ми раді вітати Сан-Марино як нового члена ЄПВО. Сан-Марино отримуватиме підтримку для запровадження зобов'язань відповідно до узгодженої дорожньої карти.

Наше бачення (візія)

Ми розглядаємо ЄПВО як простір, де студенти, працівники та випускники можуть вільно пересуватися - навчатися, викладати й проводити дослідження. ЄПВО нашого бачення (візії) буде повною мірою поважати фундаментальні цінності вищої освіти, демократії і верховенства права. Він буде заохочувати критичне мислення, обмін знаннями та розширить можливості, що пропонуються розвитком технологій для навчання й викладання на основі досліджень. Він гарантує те, що наші освітні системи пропонують усім, хто навчається, рівні можливості відповідно до їхнього потенціалу й прагнень. Ми визнаємо, що для досягнення цього буде потрібне прийняття політики і запровадження відповідних заходів у наших національних системах, причому деякі із них виходять за межі вищої освіти й потягнуть за собою узгодження із більш широкими національними економічними, фінансовими та соціальними стратегіями.

Для досягнення нашого бачення (візії), ми зобов'язуємось до 2030 року будувати (створювати) інклюзивний, інноваційний і взаємопов'язаний ЄПВО, який здатний підтримувати стійкою, згуртованою і мирною Європу:

- інклюзивний, оскільки кожен, хто навчається, матиме рівноправний доступ до вищої освіти й отримає повну підтримку при завершенні свого навчання й підготовки;
- інноваційний, оскільки він запровадить нові й краще узгоджені методи й практики навчання, викладання і оцінювання, що тісно поєднані з дослідженнями;
- взаємопов'язаний, оскільки наші спільні й загальні рамки та інструменти продовжать сприяти і вдосконалювати міжнародну співпрацю і реформування, обмін знаннями та мобільність працівників і студентів.

Заклади вищої освіти мають потенціал для досягнення значних змін – покращення знань, навичок і компетенцій студентів та суспільства, щоб сприяти сталому розвитку, захисту навколишнього середовища й вирішенню

інших критичних завдань. Вони повинні здійснювати підготовку тих, хто навчається, стати активними, критичними і відповідальними громадянами та запропонувати можливості навчання впродовж життя, щоб підтримувати їх у їхній соціальній ролі.

Вища освіта буде ключовим фактором у досягненні Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) ООН. Ми зобов'язуємося підтримувати наші заклади вищої освіти у забезпеченні їх освітнього, науково-дослідного та інноваційного потенціалу для досягнення цих основних глобальних цілей і залучення ресурсів, щоб наші системи вищої освіти забезпечили реалізацію ЦСР. Рух до кліматичної нейтральності є важливим для всіх нас, і ті, хто навчається повинні бути готові до нових «зелених» робочих місць та діяльності. Їм слід пропонувати можливості підвищення кваліфікації та перекваліфікації у перспективі навчання впродовж життя, а також надавати можливість розробляти і застосовувати нові технології та підходи.

Якісна освіта і надалі залишатиметься відмінною ознакою (наріжним «каменем») ЄПВО. Міцну культуру академічної і наукової доброчесності, яка блокує всі форми академічного шахрайства, перекручення (спотворення) наукової істини, підтримуватимуть усі заклади вищої освіти й всі органи державної влади.

Фундаментальні цінності

Ми підтверджуємо свою відданість сприянню й захисту наших спільних фундаментальних академічних цінностей в усьому ЄПВО шляхом активізації політичного діалогу й співпраці як необхідної основи для якісного навчання, викладання і досліджень, а також демократичних суспільств. Ми зобов'язуємося підтримувати інституційну автономію, академічну свободу і доброчесність, участь студентів і співробітників в управлінні вищою освітою та публічну відповідальність як за вищу освіту, так і самої вищої освіти.

Ми просимо Групу супроводу Болонського процесу (BFUG) розробити рамку, щодо трактування, розуміння і визначення фундаментальних цінностей ЄПВО, яка буде сприяти саморефлексії, конструктивному діалогу і колегіальному навчанню національних органів влади, закладів вищої освіти і організацій, і, водночас, дозволить оцінити ступінь дотримання та впровадження їх у наших системах. Ми приймаємо визначення академічної свободи як свободи академічних працівників і студентів займатися дослідженнями, викладанням, навчанням і комунікацією в суспільстві без втручання і остраху репресій (Додаток 1).

Ми підтверджуємо своє зобов'язання плекати етику, прозорість і доброчесність як в освіті та дослідженнях, так і за допомогою освіти й

досліджень, і зазначаємо, що Платформа Ради Європи з питань етики, прозорості та доброчесності в освіті (ETINED) дає можливість для всіх членів, консультативних членів та партнерів ЄПВО співпрацювати заради досягнення цієї мети.

Побудова майбутнього

- Інклюзивний ЄПВО

Соціально інклюзивна вища освіта залишається у центрі уваги ЄПВО і матиме своїм завданням надання можливостей для неупередженого залучення до неї осіб із усіх частин (прошарків) суспільства. Особи, які навчаються, маючи різноманітне соціально-економічне та культурне походження, культурну, професійну підготовку й освіту, повинні мати можливість та інструменти для активного пошуку й використання найбільш корисних для себе освітніх можливостей у будь-який період свого життя.

Ми зобов'язуємося посилювати соціальну інклюзію і покращувати якість освіти, у повній мірі використовуючи нові можливості, надані цифровізацією (діджиталізацією). В той час, як наші суспільства максимально покладаються на інноваційні технології, включаючи штучний інтелект, ми повинні забезпечити дотримання високих етичних стандартів і прав людини, що не матимуть негативних наслідків для інклюзії. Водночас, ми визнаємо, що цифровізація (діджиталізація) не пропонує рішень, що «влаштовують всіх», і просимо Групу супроводу Болонського процесу (BFUG) запропонувати шляхи, при яких, всі, хто навчається, могли б скористатися новітніми технологіями в умовах соціально інклюзивної освіти.

Ми приймаємо «Принципи та рекомендації щодо посилення соціального виміру вищої освіти у ЄПВО» (Додаток 2) та зобов'язуємося втілювати їх у наших системах на основі розширеного розуміння соціального виміру. Ми будемо брати участь у широкому політичному діалозі з питань повного запровадження принципів і рекомендацій на національному рівні. Ми будемо підтримувати наші заклади вищої освіти в інтеграції цих принципів до інституційної культури цих закладів і ключових місій вищої освіти: навчання і викладання, дослідження і інновації, поширення знань і просвітницька робота, інституційне врядування і управління. Ми просимо Групу супроводу Болонського процесу (BFUG) прозвітувати нам у 2024 році про вжиті конкретні кроки та відповідні моніторингові заходи щодо здійснення подальших дій, заснованих на доказових фактах.

Ми визнаємо важливість захисту прав студентів на основі законодавства; ми зобов'язуємося розвивати і підтримувати заходи та структури національних систем, зокрема, студентських омбудсменів чи схожі рішення, що вже існують в багатьох країнах ЄПВО. Ми зобов'язуємося

підтримувати впровадження таких підходів в наших країнах та системах вищої освіти та заохочувати їх співпрацю з Європейською мережею омбудсменів у сфері вищої освіти (ENOHЕ)

Ми визнаємо важливість захисту прав студентів на основі законодавства; ми зобов'язуємось розвивати і підтримувати заходи та структури у наших національних системах, зокрема, студентських омбудсменів чи схожі рішення, що вже існують у багатьох країнах ЄПВО. Ми зобов'язуємось підтримувати впровадження таких підходів у наших країнах і системах вищої освіти та заохочувати їх співпрацю з Європейською мережею омбудсменів у сфері вищої освіти (ENOHЕ)

- Інноваційний ЄПВО

Ми підтримуємо наші заклади вищої освіти в пошуку рішень у відповідь на виклики суспільства. Соціальні, гуманітарні та креативні науки і мистецтво, повинні відігравати важливу роль, поглиблюючи наші життя і даючи розуміння, як діяти у світі, що постійно змінюється. Наші заклади вищої освіти повинні об'єднуватись зі своїми спільнотами задля взаємовигідної та соціально відповідальної спільної діяльності.

Відповідь на виклики і розвиток можливостей, що принесе нове десятиріччя, вимагатиме швидкого оновлення знань, навичок і компетенцій. Зкладам вищої освіти потрібно буде диверсифікувати своє навчання, пропонувати та впроваджувати інновації у змісті та методах, формах і технологіях його реалізації у відповідь на зростаючі потреби в інноваціях і критичному мисленні, емоційному інтелекті, лідерстві, командній роботі, здатності вирішувати проблеми, а також розвитку навичок підприємництва.

Гнучкість і відкритість траєкторій навчання, які є частиною початкового натхнення для Болонського процесу, є важливими аспектами студентоцентрованого навчання і користуються все більшим попитом у наших суспільствах. На додаток до повних програм, що ведуть до отримання ступеню, заклади вищої освіти можуть за бажанням запроваджувати або поглиблювати свої існуючі пропозиції щодо менших складових/компонентів навчання, які будуть потрібні людям, щоб доповнити або оновити свої культурні, професійні та трансверсальні/переносні/загальні компетенції на різних етапах свого життя. Ми просимо Групу супроводу Болонського процесу (BFUG) дослідити, як і в якій мірі ці менші, гнучкі складові/компоненти, включаючи мікрокредитування, можуть визначатися, розроблятися і запроваджуватися нашими закладами, використовуючи існуючі інструменти ЄПВО.

Ми приймаємо «Рекомендації для національної/урядової підтримки/дії для покращення навчання і викладання у вищій освіті в ЄПВО» (Додаток 3), зобов'язуємось слідувати їм, підтримувати заклади вищої освіти у постійному розвитку студентоцентрованого навчання й викладання. Рекомендації включають посилену підтримку для всіх, хто навчається, а також для викладацького і невикладацького персоналу. Академічні працівники, включаючи молодший академічний персонал, потребують можливостей щодо стабільного працевлаштування і кар'єрного розвитку, паритету поваги до викладання і досліджень, привабливих умов роботи, доступу до сучасного підвищення кваліфікації та визнання їх досягнень. У всіх цих відношеннях ми сприятимемо діалогу і співпраці щодо навчання й викладання у наших національних системах і на рівні ЄПВО.

Ми зобов'язуємося підтримувати наші заклади вищої освіти у використанні цифрових технологій для навчання, викладання й оцінювання, а також для академічної комунікації та досліджень, та інвестувати у розвиток цифрових навичок і компетенцій для всіх. Ми зобов'язуємося підтримувати розвиток матеріалів з відкритої науки та освіти, для обміну знаннями та ресурсами з відкритою ліцензією, що можна легко поширювати серед інших зацікавлених сторін (стейкхолдерів) вищої освіти, які можуть адаптувати їх і використовувати для власних потреб.

- Взаємопов'язаний ЄПВО

Співпраця і мобільність поєднують наші системи та плекають розвиток міжкультурних і лінгвістичних компетенцій, широке знання і розуміння нашого світу. Створюючи прямі контакти і синергію між нашими різноманітними культурами і системами вищої освіти, мобільність працівників і студентів сприяє досконалості та актуальності вищої освіти у ЄПВО, роблячи її привабливою і конкурентною у глобальному масштабі. Ми визнаємо важливість і переваги фізичної мобільності для студентів, аспірантів і працівників. Незважаючи на поточні складнощі, пов'язані з пандемією, ми знову підтверджуємо нашу ціль, що принаймні 20 % випускників у ЄПВО повинні пройти навчання або стажування за кордоном, і надалі зобов'язуємося створювати можливості для всіх, хто навчається, набути міжнародних і міжкультурних компетенцій шляхом інтернаціоналізації освітніх програм та взяти участь в інноваційних міжнародних середовищах у своїх закладах, отримати досвід певної форми мобільності, використовуючи фізичний, покращений цифровими засобами (віртуальний) або змішаний формати.

Цифрові рішення допоможуть забезпечити безпечний, ефективний і прозорий обмін даними. Необхідні спільні цифрові підходи до кращого

визнання, забезпечення якості і мобільності. Ми просимо Групу супроводу Болонського процесу (BFUG) створити карту існуючих рішень і віднайти нові рішення для посилення інтероперабельності цифрових систем та обміну даними студентів і закладів за умов повної поваги до вимог конфіденційності й безпеки, враховуючи досвід Європейської ініціативи щодо студентських карток та інших ініціатив.

Поглиблена співпраця між закладами вищої освіти допоможе досягнути вищезазначені цілі шляхом спільного інноваційного викладання і досліджень. Ми намагатимемося усунути перешкоди до співпраці на національних рівнях і надати можливість усім закладам у ЄПВО скористатися нею. Альянси, сформовані у рамках Ініціативи європейських університетів, являють собою один із важливих шляхів перевірки більш глибокої і повномасштабної співпраці, а також виявлення перешкод до транснаціональної співпраці між закладами вищої освіти в майбутньому.

Імплементация

Ми беремо до відома результати, описані у Звіті із запровадження Болонського процесу (BPIR) щодо досягнутого прогресу за останні два десятиліття. Досягнення вражають. Тим не менше для цього потрібно більше працювати. ЄПВО побудовано на міцних засадах, здатних підтримувати взаємопов'язану, інноваційну та інклюзивну вищу освіту в найближче десятиліття.

Ми розраховуємо на постійну підтримку Програми Еразмус та інших програм мобільності та співпраці, щоб підтримати наші зобов'язання.

На Паризькій міністерській конференції 2018 року ми вирішили приділити особливі зусилля для завершення запровадження трьох "Ключових зобов'язань", необхідних для функціонування ЄПВО: Рамки кваліфікації і ЄКТС, Лісабонська конвенція із визнання і Додаток до диплома, а також Забезпечення якості відповідно до Стандартів та рекомендацій із забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG).

Ми знову підтверджуємо зобов'язання щодо повної імплементації Ключових зобов'язань. Ми просимо Групу супроводу Болонського процесу (BFUG) продовжувати застосування методу колегіальної підтримки «рівний-рівному», щоб цього досягнути. Ми беремо на себе обов'язок постійної підтримки та участі наших країн у цих зусиллях.

Ми зобов'язуємося завершити та розвивати надалі Національні рамки кваліфікацій, сумісні із Загальною рамкою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (QF-EHEA) та просимо Групу супроводу Болонського процесу (BFUG) оновити критерії самосертифікації, і включити до них більш

дієвий елемент колегіального оцінювання національних звітів. Ми надаємо мандат Мережі кореспондентів Рамки кваліфікацій продовжувати свою роботу в наступному робочому періоді, сприяючи подальшому розвитку QF-ЕНЕА та самосертифікації національних рамок кваліфікацій відповідно до неї.

Ми посилимо наші зусилля, щоб впроваджувати принципи Лісабонської конвенції із визнання Ради Європи/ЮНЕСКО, включаючи кваліфікації і періоди навчання поза межами ЄПВО, використовуючи загальні критерії оцінювання та звіти, у співпраці з Комітетом з питань Лісабонської конвенції із визнання, Європейською мережею національних інформаційних центрів із академічного визнання і мобільності (ENIC) та Мережею національних інформаційних центрів із академічного визнання і мобільності (NARIC).

Ми забезпечимо автоматичне визнання академічних кваліфікацій та періодів навчання в ЄПВО, щоб студенти, співробітники і випускники могли вільно пересуватися для навчання, викладання і проведення досліджень. Ми будемо вносити необхідні законодавчі зміни, щоб гарантувати автоматичне визнання на рівні систем і кваліфікацій у країнах ЄПВО, де забезпечення якості здійснюється відповідно до Стандартів та рекомендацій із забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) та на основі національної рамки кваліфікацій. Ми заохочуємо застосування узгоджених і безпечних систем цифрової сертифікації та комунікації, в тому числі блокчейн та подальший розвиток Баз даних результатів зовнішнього забезпечення якості (DEQAR), з метою полегшення автоматичного визнання.

Ми зобов'язуємося переглянути своє власне законодавство, нормативні вимоги та практики для забезпечення чесного визнання кваліфікацій, які мають біженці, переміщені особи та особи у ситуаціях, подібних до біженців, навіть за неможливості надання ними повної документації. Ми вітаємо запровадження Європейського паспорту кваліфікацій для біженців і будемо підтримувати подальше розширення його використання у наших системах.

Ми визнаємо прогрес, досягнутий у розвитку систем забезпечення якості відповідно до Стандартів та рекомендацій із забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), і ми зобов'язуємось усунути решту перешкод, у тому числі пов'язаних з транскордонною діяльністю Агенцій, зареєстрованих в Європейському реєстрі із забезпечення якості вищої освіти (EQAR), та використання Європейського підходу щодо забезпечення якості спільних програм. Ми зобов'язуємось вирішити питання таким чином, щоб наші заходи щодо зовнішнього забезпечення якості охоплювали транснаціональну вищу освіту в ЄПВО з рівними стандартами

стосовно внутрішнього (вітчизняного, домашнього) забезпечення. З огляду те, необхідно запроваджувати і поглиблювати гнучкі і відкриті траєкторії навчання, малі складові/компоненти навчання, синергію між закладами вищої освіти, ми заохочуємо використання ESG для підтримки і вдосконалення інновацій у вищій освіті і забезпечення їх якості.

Ми зобов'язуємося посилити співпрацю із Європейським дослідницьким простором. Ми закликаємо Групу супроводу Болонського процесу (BFUG) і надалі тісно співпрацювати із Комітетом у справах Європейського дослідницького простору і інновацій (ERAC) заради сприяння досягненню кращої синергії та узгодження політики у сферах освіти, досліджень й інновацій. Головна увага приділятиметься розвитку навчання на основі досліджень, гарантуванню академічної і наукової свободи, сприяння досягненню Цілей сталого розвитку (ЦСР) ООН.

Ми беремо на себе зобов'язання побудувати більш тісно взаємопов'язану і сталу спільноту вищої освіти, що плекає інклюзивність, комунікацію, співпрацю і солідарність, основоположні для релевантності та досконалості майбутнього ЄПВО. Щоб досягнути цього, ми зобов'язуємося інформувати наші національні сектори вищої освіти і залучати до процесів ЄПВО, а також тісно співпрацювати з асоціаціями студентів та університетів над розробленням й імплементацією національних реформ. Ми визнаємо важливість широких консультацій для визначення пріоритетів майбутнього ЄПВО і звертаємося до Групи супроводу Болонського процесу (BFUG) з проханням організувати такі заходи ЄПВО як транснаціональні семінари, практикуми і слухання, призначені для більш широкої спільноти вищої освіти (студентів, академічних працівників і зовнішніх зацікавлених сторін (стейкхолдерів) для обговорення поточних і майбутніх цілей та пошуку спільних шляхів їх досягнення.

ЄПВО у глобальному контексті

Хоча пандемія COVID-19 унеможливила проведення Глобального політичного форуму, ми раді, що наша конференція включає глобальну сесію. Ми підтверджуємо зобов'язання продовжувати міжнародний діалог щодо цінностей вищої освіти, стратегій і реформ, приділяючи увагу досвіду ЄПВО та інших регіонів світу і звертаємось до Групи супроводу Болонського процесу (BFUG) з проханням продовжувати розвивати і посилювати Глобальний діалог у найближчий період.

Ми вітаємо прийняття ЮНЕСКО Глобальної конвенції із Визнання кваліфікацій вищої освіти і зобов'язуємося швидко її ратифікувати заради сприяння чесному визнанню кваліфікацій і періодів навчання з-поза меж

ЄПВО, використовуючи критерії оцінювання і звіти, що відповідають принципам Лісабонської Конвенції із Визнання.

Ми цінуємо включення до, нещодавно оновленої, Великої Хартії Університетів глобальних цінностей різноманітності та соціальної і громадянської відповідальності університетської освіти.

Висновки

Ми закликаємо Групу супроводу Болонського процесу (BFUG) звернутись до дій та пріоритетів, визначених на наступне десятиріччя, із загальною метою створення Європейського простору вищої освіти, що реалізує наше бачення (візію) та досягає наших цілей до 2030 року. Ми доручаємо Групі супроводу Болонського процесу (BFUG) підготувати звіт із запровадження для нашої конференції у 2024 році, що оцінює прогрес у виконанні наших узгоджених зобов'язань.

Ми із вдячністю приймаємо пропозицію Албанії прийняти в себе наступну Міністерську конференцію ЄПВО та Болонський глобальний політичний форум у Тірані в 2024 році.

Додатки

1. Заява щодо академічної свободи;
2. Принципи та рекомендації щодо посилення соціального виміру вищої освіти у ЄПВО;
3. Рекомендації для національної/урядової підтримки/дії щодо покращення навчання і викладання у вищій освіті в ЄПВО .